

Розділ 1. ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Ю. С. ШЕМШУЧЕНКО, О. В. КРЕСІН. ЮВІЛЕЙ ЮРІЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧА ТИХОМИРОВА

У статті подається біографія видатного російського вченого-юриста Ю.О. Тихомирова, описуються основні напрями його досліджень, аналізується його внесок у розвиток порівняльного правознавства у пострадянських країнах. Подано матеріали до бібліографії його праць з проблематики загальної частини порівняльного правознавства.

Ключові слова: порівняльне правознавство, публічне право, правове регулювання, правове забезпечення управління.

В статті дається біографія видаючогося російського ученого-юриста Ю.А. Тихомирова, описуються основні напрями його досліджень, аналізується його вклад у розвиток порівняльного правознавства в пострадянських країнах. Дана бібліографія його творів по загальній частині порівняльного правознавства.

Ключевые слова: сравнительное правоведение, публичное право, правовое регулирование, правовое обеспечение управления.

The article is devoted to the biography of prominent Russian academic law researcher Yuriy Tikhomirov. Main spheres and directions of his research studies are described, his contribution in the development of comparative law in post-Soviet countries is analyzed. Presented is bibliography of his writings in the field of general comparative law.

Key words: comparative law, public law, legal regulation, legal foundations of state management.

Ю.О. Тихомиров народився 21 липня 1931 року в Москві. Закінчив юридичний факультет Московського державного університету ім. М.В. Ломоносова в 1954 році і в 1957 році – аспірантуру Інституту держави і права Академії наук СРСР. У 1957 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Правове становище районних рад у містах». З 1958 по 1985 рр. працював у Інституті держави і права науковим співробітником, вченим секретарем Інституту, завідувачем сектора, заступником директора, вченим секретарем секції Науково-координаційної ради. У 1969 р. захистив докторську дисертацію на тему «Державна влада і проблеми управління в радянському суспільстві». У 1976 р. йому присвоєно звання професора. З 1985 по 1989 р. завідував кафедрою права і психології управління Академії народного господарства СРСР. Заслужений діяч науки Російської Федерації, член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права. Фахівець у галузі конституційного та адміністративного права, порівняльного правознавства.

З 1989 р. Ю.О. Тихомиров працює першим заступником директора Інституту законодавства і порівняльного правознавства при Уряді РФ. Співпрацює також в інших наукових і навчальних закладах – є директором Інституту правових досліджень Національного дослідницького університету – Вища школа еко-

© ШЕМШУЧЕНКО Юрій Сергійович – директор Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, академік НАН України, іноземний член РАН, член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права

© КРЕСІН Олексій Веніамінович – керівник Центру порівняльного правознавства Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права

номіки, директором Центру моніторингу управління та права Російської Академії державної служби при Президенті РФ.

Ю.О. Тихомиров бере активну участь у законопроектній діяльності. Був одним з розробників важливих державних рішень – проектів конституцій, федеральної та адміністративної реформ, правового забезпечення стратегії соціально-економічного розвитку країни і регіонів. Брав участь у роботі над законопроектами «Про загальні принципи місцевого самоврядування», «Про Уряд Російської Федерації», «Про нормативні правові акти», «Про процедури вирішення непорозумінь і спорів між державними органами в Російській Федерації» і багатьох інших. Він – член науково-консультативних рад і комісій при Президенті РФ, Державній Думі, Міністерстві юстиції РФ, Вищому Арбітражному Суді РФ, Верховному Суді РФ, Генеральній Прокуратурі РФ, Рахунковій Палаті РФ, є заступником керівника Центру моніторингу права Ради Федерації. Організовує комплексні дослідження державно-правових проблем у суб'єктах Російської Федерації і федеральних органах. Розробляє науково-практичні рекомендації для державних структур, систематично бере участь у підготовці аналітичних матеріалів, експертних висновків на проекти законодавчих та інших нормативно-правових актів у зв'язку з реформами, які проводяться в Росії. Готує аналітичні матеріали по лінії ряду науково-прикладних центрів з проблем державного устрою і управління, законодавства. Бере участь в експертних роботах по лінії СНД, ЄвРА-ЗЕС, Ради Європи.

Ю.О. Тихомиров веде велику науково-організаційну роботу. З 1990 р. очолює секцію «Право» Центрального будинку вчених РАН; є членом редколегій наукових видань «Журнал Российского права», «Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения», «Правоведение», «Законы России», іноземним членом редакційних рад журналів «Право України», «Порівняльно-правові дослідження».

Нагороджений орденами і медалями, відзначений почесними грамотами та почесними знаками органів державної влади Російської Федерації.

Юрій Олександрович – автор понад 660 наукових праць, у тому числі 30 книг. Серед них: «Государство: преэственность и новизна» (2011), «Правовое регулирование: теория и практика» (2010), «Эффективность закона и мониторинг» (2010), «Современное публичное право» (2008), «Управление на основе права» (2007), «Теория компетенции» (2005), «Административное право и процесс: Полный курс» (2005), «Введение в Сред них: «Государство: преэственность и новизна» (2011), «Правовое регулирование: теория и практика» (2010), «Эффективность закона и мониторинг» (2010), «Современное публичное право» (2008), «Управление на основе права» (2007), «Теория компетенции» (2005), «Административное право и процесс: Полный курс» (2005), «Введение в российское право» (2003, в соавторстве), «Коллизионное право» (2000), «Правовые акты» (1999, в соавторстве), «Курс сравнительного правоведения» (1996), «Предприниматель и закон» (1996), «Юридическая коллизия» (1994), «Демократия и экономика» (1988), «Управление делами общества» (1984), «Теория закона» (1982), «Научная организация управления» (1973), «Управленческое решение» (1972) российское право» (2003, в соавторстве), «Коллизионное право» (2000), «Правовые акты» (1999, в соавторстве), «Курс сравнительного правоведения» (1996), «Предприниматель и закон» (1996), «Юридическая коллизия» (1994), «Демократия и экономика» (1988), «Управление делами общества» (1984), «Теория закона» (1982), «Научная организация управления» (1973), «Управленческое решение» (1972) та інші.

За редакцією Ю.О. Тихомирова опубліковано понад 50 колективних монографій, науково-практичних посібників, збірників, коментарів, у тому числі: «Концепции развития российского законодательства», «Публичные услуги и право», «Правовой мониторинг», «Международное право и национальное законодательство», «Глобализация и развитие законодательства», «Социальное законодательство», «Эффективность законодательства в экономической сфере», «Правовые акты: антикоррупционный анализ», «Техническое регулирование: правовые аспекты», «Правоприменение: теория и практика», «Гражданин, закон и публичная власть» та ін. «Концепции развития российского законодательства», «Публичные услуги и право», «Правовой мониторинг», «Международное право и национальное законодательство», «Глобализация и развитие законодательства», «Социальное законодательство», «Эффективность законодательства в экономической сфере», «Правовые акты: антикоррупционный анализ», «Техническое регулирование: правовые аспекты», «Правоприменение: теория и практика», «Гражданин, закон и публичная власть» та ін.

Ю.О. Тихомиров робить великий внесок в юридичну науку. Можна відзначити три нові наукові напрями його наукових досліджень. По-перше, ним вперше розроблена сучасна теорія публічного права, в якій визначені принципи, інститути та сфери публічно-правового регулювання, а також механізм публічно-правової поведінки. По-друге, проведено цикл досліджень проблем теорії правового регулювання, що дало змогу розробити механізми юридичного прогнозування та моделювання, основи системи правових актів, методологію правозастосування і моніторингу права, базові критерії оцінки ефективності закону. Розроблено методологію порівняльно-правового аналізу національних законодавств, у т.ч. з урахуванням міжнародно-правових регуляторів; відповідні рекомендації використовуються державними структурами. По-третє, протягом багатьох років Ю.О. Тихомиров розробляє концепцію правового забезпечення управління, включаючи механізми правового регулювання державного, муніципального, корпоративного рівнів управління, теорію компетенції публічних органів та прийняття управлінських рішень. В його працях обґрунтовано нові наукові рішення в таких сферах як теорія правового регулювання, публічні інститути і правове забезпечення управління.

Ю.О. Тихомиров організовує наукові дослідження актуальних державно-правових проблем в основних сферах управління і соціально-економічного розвитку в регіонах Росії. Розробляє науково-практичні рекомендації та аналітичні матеріали для державних органів.

Для нас особливо дорогий і важливий внесок Юрія Олександровича в розвиток порівняльного правознавства. Його «Курс порівняльного правознавства» 1996 р. став одним з перших у пострадянських країнах неперекладним, оригінальним підручником з цієї дисципліни. Він істотно сприяв введенню відповідного предмета в програми вищих навчальних юридичних закладів, підвищенню якості його викладання, мотивував молодих дослідників до порівняльно-правових наукових досліджень. І нині, через п'ятнадцять років, ця праця залишається однією з найбільш цитованих компаративістами.

Ю.О. Тихомиров рішуче відкинув усталені погляди багатьох учених старшої генерації, які зводили порівняльне правознавство лише до спеціального методу дослідження. Як зазначав він, «порівняльне правознавство є галуззю наукового юридичного знання, яка розширюється, і теоретико-методологічною дисципліною в системі права». Одним з перших на пострадянському просторі він запропонував ввести порівняльне правознавство до переліку спеціальностей, за якими можуть

захищатися кандидатські та докторські дисертації.

Юрій Олександрович – голова Російської національної групи і заступник голови групи східноєвропейських країн Міжнародної академії порівняльного права. Він неодноразово виступав з науковими доповідями на міжнародних конгресах порівняльного правознавства.

Регулярна участь Юрія Олександровича в міжнародних симпозиумах, конференціях, круглих столах, які проводяться Інститутом держави і права ім. В.М. Корецького НАН України та Українською асоціацією порівняльного правознавства разом з іншими організаціями-партнерами, його відкриті лекції в рамках цих заходів сприяють якісному розвитку юридичної компаративістики в пострадянських країнах, підносять престиж цієї юридичної науки.

Многая і благая літа Вам, Юріє Олександровичу, натхнення і сил на багато років!

Матеріали до бібліографії наукових праць Ю.О. Тихомирова з проблематики загальної частини порівняльного правознавства:

Книги і брошури:

1. Курс сравнительного правоведения. – М.: НОРМА, 1996. – 291 с.
2. Введение в сравнительное правоведение: Программа дисциплины. – М., 2003. – 10 с. (в соавторстве с С.И. Нагих)
3. Сравнительное правоведение и интегрирующая роль международного права: Открытая лекция. – Киев, Москва, Симферополь: Институт государства и права им. В.М. Корецкого НАН Украины, Изд-во «Логос», 2008. – 16 с.

Статті:

4. Интернационализация национального права // Московский юридический форум «Глобализация, государство, право, XXI век». – М.: Городец-издат, 2004.
5. Международное и внутреннее право: Динамика соотношения // Правоведение. – 1995. – № 3.
6. Международный конгресс компаративистов // Журнал российского права. – 2006. – № 10.
7. Национальное законодательство государств-участников СНГ: общее и особенное. Методика сравнительного анализа // Сравнительный обзор законодательства государств-участников СНГ. – М., 1995. – № 1 (в соавторстве с Т.Н. Рахманиной)
8. Национальные законодательства и международное право: параллели и сближения // Московский журнал международного права. – 1993. – № 3.
9. О способах анализа иностранных законов // Законодательство и экономика. – 2001. – № 5.
10. О тенденциях современного развития сравнительного правоведения // Порівняльне правознавство: досвід і проблеми викладання: Збірник наукових праць і навчально-методичних матеріалів / За ред. Ю.С. Шемшученка, І.С. Гриценка; упор. О.В. Кресін. – К.: ВДК Університету «Україна», 2011.
11. О теории сравнительного правоведения // Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: Збірник наукових праць / За ред. Ю.С. Шемшученка, О.В. Кресіна. – К., 2006.
12. Право: национальное, международное, сравнительное // Государство и право. – 1998. – № 8.
13. Проблемы сравнительного законовведения // Государство и право. – 1993. – № 8.

14. Сравнительное правоведение – конгресс ученых-правоведов // Государство и право. – 1999. – № 2.
15. Сравнительное правоведение: концептуальные подходы // Журнал российского права. – 2009. – № 5.
16. Сравнительное правоведение: развитие концепций и общественной практики // Журнал российского права. – 2006. – № 6.
17. Сравнительно-правовой анализ институтов государственного управления // Административные процедуры и контроль в свете европейского опыта / Под ред. Т.Я. Хабриевой и Ж. Марку. – М.: Статут, 2011.
18. Comparative Law and the Integrating Role of International Law // Foundations of Comparative Law: Methods and Typologies / Ed. by W.E. Butler, O.V. Kresin, Iu.S. Shemshuchenko. – London: Wildy, Simmonds & Hill Publishing, 2011.